

## Tartalom

Az alkotások, az alkotók és az alkotási folyamat jellemzői. Milyen fajták vannak az alkotásoknak és az alkotóknak? Az alkotói korszakokról és az alkotóerő forrásairól. Homályos alkotások és az alkotások körüli ködösítés, stb... Eredetiség és technika: például, hogy újabban miért kevesebb az eredeti alkotás, az alkotók és alkotások kifulladására, illetve a rutin pozitív és negatív oldala.

## Megjegyzés

17 oldal, 5100 szó. Ez a téma elméleti oldalról foglalkozik az alkotással, a gyakorlati oldalról lásd 'Az alkotás gyakorlata' témát. Ez itt segít kicsit tudatosabban szemlélni a művészeti és tudományos alkotásokat, alkotókat, felhívja a figyelmet bizonyos tulajdonságaikra, jelenségekre, melyekbe a művek élvezete során sokan nem gondolnak bele.

# Alkotás

(Azonosító: 104; Változat: 01)

## Pozíció a műben

### Előszó

#### A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

A kultúra és az ember

## Alkotás

A művészet funkciói és befogadása, az ízlés

Az alkotások megítélésének tényezői

A minőség felismerése a művészetben

Érdekes kulturális jelenségek

Tudomány

Oktatás

Vallás

Elvek, szabályok, normák

Etika

Egység

Program

Az ember élete

<b>1. Az alkotás, alkotások jellemzői .....</b>	<b>2</b>	—
<b>2. Az alkotó .....</b>	<b>6</b>	
2.1. Az alkotók fajtái.....	6	1
2.2. Alkotói esendőség.....	8	
2.3. Az alkotók változása .....	10	—
2.4. Egyebek.....	10	
<b>3. Az alkotási folyamat jellemzői .....</b>	<b>11</b>	2
<b>4. Eredetiség.....</b>	<b>13</b>	
4.1. Tudomány.....	13	—
4.2. Művészet .....	14	
<b>5. Technika .....</b>	<b>17</b>	3

## 1. Az alkotás, alkotások jellemzői

Ebben a témában elméleti oldalról foglalkozunk az alkotással. A gyakorlati oldalról lásd ‘Az alkotás gyakorlata’ témát, mely számos praktikus tanáccsal szolgál az alkotáshoz.

### 1) Az alkotás mibenléte, minősége

Alkotás alatt itt elsősorban a művészetet és a tudományt értem – bár tágabb értelemben minden alkotásnak nevezhető, amikor valaki létrehoz valamit.

Sokaknak például a gyerekük a legnagyobb alkotásuk, arra büszkék, azt mutogatják a Facebook-on, vagy mondjuk, hogy mi jót főztek aznap. Ha az ilyesmi olyan nagyon nem is hoz lázba bennünket, megértőek lehetünk velük, amennyiben csak meg akarják mutatni a teljesítményüket, az alkotásukat.

### 2) Az alkotások tartalma és formája

Mint sok minden másnak, a különböző alkotásoknak is van tartalma, (vagyis a mondanivaló, a téma) – és formája, (vagyis a mód, ahogyan a tartalom megjelenik).

**Például** egy regénynél a tartalom a történet, a tanulság – a forma pedig ahogyan ezeket elmesélik, átadják: a stílus, a szóhasználat, a helyesírás, stb...; egy zeneműnél a tartalom a dallam, a ritmus – a forma pedig a hangszerelés, az interpretáció; egy festményénél a tartalom a kép témája – a forma pedig a technika, amivel azt ábrázolják; és így tovább.

Az igazán jó alkotásokban mind a tartalom, mind a forma magas fokon áll.

Kb. hiába ugyanis a magvas mondanivaló, ha azt kontár módon adják elő, és hasonlóan, hiába a profi előadásmód, ha nincs mondanivaló.

A művészi tartalom minőségéhez leginkább szívre és beleérző képességre van szükség – a forma minőségéhez technikai tudás kell.

Vannak, akiknek inkább a tartalomhoz, és akiknek inkább a formához van képességük, illetve olyan is akad, akinek mindkettőhöz. Sok azonban már olyanból sincs, akik az egyikben jók, az pedig, hogy a kettő egy személyben találkozzon, még ritkább: ezért is ritkák a nagy alkotók.

(@@Mennyire jellemző az, hogy összeállnak olyanok, akikben csak az egyik van meg? Gondoljunk például a filmekre, ahol az író a tartalomra koncentrál, az operatőr pedig a formára.)

Lásd nagyobb általánosságban a 'Tartalom és forma' témát.

### 3) A művészeti alkotások fajtái

#### ○ Művészeti ágak, műfajok – és stílusirányzatok

**Művészeti ágak** például a zene, az irodalom, a festészet: ez a művészet legfelsőbb szintű felosztása. Ezekben belül vannak a **műfajok**, például a zenénél a rock, a pop, a jazz, és így tovább... Ezeket aztán gyakran még tovább lehet bontani: hard rock, punk rock, progresszív rock, stb... (Utóbbiakat nevezhetjük **alműfaj**nak.)

(@@Legalábbis bizonyos művészeti ágakon, különösen az irodalmon belül, vannak még a **műnemek**: ezek az adott művészeti ág, nagy, meghatározó területei, a műfajok csoportjai, mint az irodalom esetén a líra, az epika és a dráma. Ezekben belül tehát ismét csak műfajok vannak, így a drámán belül a tragédia, a komédia, stb... Mennyire beszélnek az irodalmon kívül máshol is műnemekről? Például a zenében ilyennek mondanám a könnyűzenét és a komolyzenét. Hozzáértők?)

A **stílusirányzatok**, többek között a barokk, a romantika vagy a szürrealizmus, nem az előbbi hierarchiába tartoznak, hanem átívelik a különböző művészeti ágakat, műfajokat: Ekképp van barokk zene és építészet is, szürrealista festmények és irodalom is, romantikus regények és költemények is – ily módon az egy adott stílusirányzatra jellemző stílusjegyek különböző területeken is megjelenhetnek, mondjuk a barokk monumentalitása, hatásvadászata, cizelláltsága úgy a barokk zeneművekben, mint az épületekben.

#### ○ Az egyedi, eredeti alkotások – és a tucatképek, iparosmunkák

Ez a két kategória elég jól elválik egymástól: az előbbieket egyedi, rögtön fel lehet ismerni őket, mással össze nem téveszthetők – míg az utóbbiakból tizenkettő egy tucat, egyik olyan, mint a másik, nem sok fantázia van bennük. (Bár ettől még az utóbbiak is lehetnek

technikailag jók, tisztességes iparosmunkák.) Eredeti alkotásra példa az Örömóda vagy a Beatles-től mondjuk a Yesterday – az iparosmunkákhoz pedig elég meghallgatni bármelyik mai dalversenyt, mondjuk az Eurovíziót, ahol tucatjával találni őket.

### ○ **A hangulatfestő – és a markáns témával, mondanivalóval rendelkező művek**

Az előbbiekhöz gondoljunk például egy impresszionista festményre, egy aláfestő filmzenére vagy egy olyan novellára, amelynek nem igazán van története, csattanója, inkább egy életérzést, hangulatot próbál érzékeltetni. Az utóbbiakra megint csak jó példa az Örömóda, vagy egy portrékép, karikatúra. (@@Nevesebb példák?)

### ○ **Az egyszerű mintákat ismételtető, variáló – és a „történetmesélős” művek**

Az előbbire talán nincs is jobb példa Vasarely képeinél, de a zenének is egy jellemző típusa ez, hallgassunk csak meg néhány techno számot. A történetmesélés mibenlétét pedig jól érzékelteti mondjuk a magyar himnusz (a zene), mely nem ismételtető, helyette egy szép kerek íve van neki.

**Lásd** még ezek kapcsán ‘A minőség felismerése a művészetben’ témában az eredetiség fontosságát, és hogy különböző célokra különböző művek a jók.

## **4) Többcélúság**

Egy mű több célt is szolgálhat. Miképpen lehet egy mű többcélú?

### ○ **Többféle téma**

Ahogy mondjuk a Hair című musicalban is ott van a háborútól kezdve, a faji kérdésen és a társadalmi egyenlőtlenségeken keresztül, a szerelemig és a szabadságvágyig sok minden.

### ○ **Többféle hatás**

Hogy ugyanis egy mű elgondolkozathat, gyönyörködtethet, és lehet neki erkölcsi mondanivalója is, ezek közül egyszerre többféle hatást is kifejthet a hallgatóságra, egyszerre lehet benne ész és szív, egyszerre lehet okos és szép.

### ○ **Többszintűség**

Azaz, amikor egy mű egyszerre rendelkezik felületesebb és mélyebb tartalommal, mondanivalóval. Lehet mondjuk valami a felszínen egy egyszerű komédia, miközben a mélyben komoly kérdéseket feszeget, mint a Brian élete című film, mely amellet, hogy humoros, az emberekre jellemző messiásvárást és a csoportokra jellemző pártoskodást is pellengérré állítja. Szintén jellemző, hogy egyes mesefilmeknek gyerekeknek szánt és felnőtt mondanivalója is van. Lásd továbbá a szimbolikusságról írtakat itt mindjárt.

Így nem is mindenki ért meg minden szintet, másfelől viszont a mű egyszerre többféle közönséget is meg tud célozni.

## **5) Homályosság**

Bizonyos műveket szándékosan nem egyértelműsítünk, nyitva hagyjuk őket. Ezt sokan nem díjaznak túlságosan, azok, akik az

érthetőséget, a világos, direkt üzeneteket kedvelik – azonban a homályos a műveknek is megvan a létjogosultságuk. Lássuk, miket lehet elmondani róluk:

### • Mindenki mást olvashat ki belőlük.

**Különösen a saját gondolatait, problémáit** láthatja beléjük az ember  $\beta$ , illetve **a saját álláspontját megerősítő üzeneteket** vélhet felfedezni bennük. (Elégge olyanok tehát, mint a pszichológusok Rorschach-tesztje, azok a bizonyos véletlenszerű tintapacák.) Megjegyzem, a kevésbé homályos művekben is kiváltképp a saját dolgai ragadják meg az olvasót, nézőt, ha a saját helyzetéhez hasonlóval találkozik bennük, ha azonosulni tud egyik vagy másik szereplővel.

**Lásd** ehhez ‘Az emberek gondolkozása’ és ‘A megismerés buktatói’ témákban, hogy az ember a saját elképzeléseinek megfelelően értelmezi az információkat, keresi a megerősítést. Lásd továbbá a ‘Fogalmak, szimbólumok, jelentés’ témában az interpretáció hatalmát, illetve a nagy tekintélyű, homályosan megfogalmazott műveket, mint a Biblia és a Korán.

### • Szimbolikus művek, mögöttes mondanivaló

Az alkotó gyakran nem direkt módon fogalmazza meg, mutatja be, amit ki akar fejezni, hanem szimbólumokban beszél; mint mondjuk a Snowpiercer című filmben, ahol egy vonat robog egy ellenséges, fagyos tájon, benne pedig összezárva, de elkülönítve utaznak nyomorultak és jómódú utasok. Ez természetesen a társadalom szimbóluma, allegóriája, ahol szintén azt kell megoldani, hogy az emberek elfogadják a helyüket, tegyék, amit elvárnak tőlük, mert különben kisiklik a gépezet, beüt a káosz – amihez képest még egy tökéletlen, igazságtalan, kíméletlen rend is jobb lehet. (@@Közismertebb példa?)

### • A homályos, nyitott művek létjogosultsága

Mi jó van ezekben:

- **A költőiség szépsége, tetszetős forma**

Amikor szép formában adnak át valamit, nem csak a nyers tartalmat kapjuk, az gyönyörködtet – illetve akár az sem baj, ha a tetszetős formán kívül tulajdonképpen nincs is tartalom. (Mint mondjuk sok Vasarely képen.)

- **Szokatlanság, érdekesség, a figyelem felkeltése**
- **A felfedezés öröme, hatásosság**

Egy homályos műnél meg kell dolgoznunk az üzenetért, magunknak kell kislabizálnunk azt – viszont ha magunk bukkanunk rá arra, az a rátalálás örömén felül hatásosabb is.

- **Kérdések felvetése, elgondolkodtatás, az ember maga töltheti ki az űrt.**

A nyitott művek nem adják meg a válaszokat, nem vonják le a konklúziót, de ezzel együtt is hasznosak, mert sokakban maguk a kérdések sem vetődnének fel. Bár e kérdésekre gyakran nincs is határozott válasz, (mondjuk arra, hogy mi az élet értelme), ennek ellenére mindenki megpróbálkozhat velük, sajátos feleletet adhat rájuk a saját, egyéni nézőpontjából, egyszersmind kicsit tudatosabbá válhat a saját életével, döntéseivel kapcsolatban. Illetve általában, ahol egy mű homályos, ott mindenki megpróbálhatja kitalálni, mi lehet a homály mögött, hogyan is történhetett, amit nem mondtak el, miért is tette adott szereplő, amit tett: a homályos, nyitott művek kreativitásra serkentenek.

- **Témát adnak**

Jól el lehet beszélgetni róluk, hogy ki hogy érti őket.

## 6) Rombolás

Néhány megjegyzés az alkotás ellentétével kapcsolatban:

○ **Rombolni könnyebb, mint alkotni.**

Ennek ellenére esetenként még nagyobb visszhangot lehet kelteni vele.

○ **Alkotó rombolás**

Mely alatt érthetjük pusztán valami régi rossznak az eltakarítását, amitől önmagában jobb lesz a világ. (Lásd pl. 'A kultúra és az ember' témában, hogy a valóban ártalmas kulturális elemek nem baj, ha eltűnnek.) Illetve van, hogy az újnak kell helyet csinálni, ami, ha fájdalmas is, nem megy másképp, csak a régi lebontásával. (Persze előbb jó volna mindig józanul mérlegelni, hogy melyik képvisel nagyobb értéket.)

○ **A rombolást is lehet élvezni.**

Nemcsak az alkotást. Gondoljunk a moziban látható robbanásokra, tűzoszlopokra.

## 2. Az alkotó

### 2.1. Az alkotók fajtái

Térjünk át most az alkotások mögött álló emberre. Lássuk először, milyen jellemző típusokba sorolhatjuk be őket:

#### 1) Profi és amatőr szinten alkotók

Nem mondok nagy újdonságot azzal, hogy vannak, akik professzionális minőségben, magas szintű technikai tudás birtokában alkotnak – és vannak az amatőrök, műkedvelők, akik lelkesek, de kevésbé ügyesek.

Természetesen a profizmus mértéke is egy skála, vannak valamelyest, közepesen és nagyon profik is – ezzel együtt az egyszerű profi-amatőr felosztás is használható, gyakran egyértelmű, hogy ki melyik csoportba sorolható. Lásd még ehhez itt, hogy senki sem alkot mindig jót, a profi alkotóknak is vannak gyengébb darabjaik.

#### 2) Egyműves alkotók

Akiknek egy darab igazán jól sikerült összehozniuk; mint mondjuk Black (Wonderful Life); Tanita Tikaram (Twist in my Sobriety) vagy épp Madách Imre (Az Ember Tragédiája). Velük szemben állnak a többműves alkotók, akiknek több nagy dobásuk is volt; mint például Michael Jackson, Vangelis vagy Petőfi. Mindazonáltal ki kell hangsúlyozni, hogy egy nagy alkotást létrehozni sem kis dolog.

### 3) Egyfunkciós és többfunkciós művészek

Különösen a színészeknél szembeötlő, hogy vannak, akik mindig többé-kevésbé ugyanazt a figurát játsszák (leginkább saját magukat, pl. Woody Allen), mások viszont többféle karaktert is hitelesen tudnak alakítani. (Pl. Rowan Atkinson, aki egyformán jól hozta Mr. Bean-t és a tőle meglehetősen elütő, cinikus Fekete Viperát.)

Bár persze az is szerepet játszhat abban, ha valaki mindig csak egyféle szerepet játszik, hogy mit vár tőle a közönség, miket osztanak rá, a régebbi alakításai alapján mibe skatulyázták be. Például Jim Carrey is jól alakította a Truman Show címszerepét is a korábbi, számos gumiarcú szerepe után. (Ace Ventura 1-2, a Maszk)

(@@Más művészeti ágakban mennyire jellemző az egyfunkciós-többfunkciós felosztás? Példák ezekre?)

### 4) Szív, beleérző képesség – vagy technikai tudás

Mint fentebb említettem, bizonyos művészeknek a tartalomhoz, másoknak a formához van inkább képességük, ennek megfelelően előbbieknél inkább a szívük, beleérző képességük a nagy, utóbbiaknak pedig a technikai tudásuk. (Illetve akad, akik mindkét oldalról erősek.) Példaként gondoljunk Mozarthoz (mindkettő megvan benne) és Salierire (inkább csak a technika), a híres filmben (Amadeus).

Hasonló ez egyébként ahhoz, ahogyan a művek befogadásával kapcsolatban megkülönböztetem a műértőket és „műérzőket”; lásd ezekről ‘A művészet funkciói és befogadása, az ízlés’ témában.

Lásd még az ‘Érdekes kulturális jelenségek’ témában, hogy milyen sajátosságaik vannak a különböző tehetségeknek, mi jellemző az írókra, mi a zenészekre, tudósokra, stb...

(@@Mit szólnak ezekhez a példákhoz, végig az alkotók fajtái címtől kezdve? Ha tudtok jobbakat, mondjátok.)

## 2.2. Alkotói esendőség

Avagy, az alkotó is ember:

1

### 1) Hiúság

Az ember egyebek mellett a szellemi, tudományos, művészi képességeire is hiú lehet; lásd a 'Hiúság' témát. Nyilván korántsem minden alkotó hiú, de azért nem kevesen azok.

2

Illetve **lásd** alább a becsvágyat, mint az alkotóerő egyik forrását.

Továbbá, az alkotók hiúságát táplálhatja az elismerés, a különféle díjak is – az ember ugyanis szereti elhinni, ha azt mondják neki, hogy ő jó valamiben. Lásd 'Az alkotások megítélésének tényezői' témában a díjakról mondottakat, illetve hogy egyáltalán nem csak a minőségen múlik az, hogy ki kapja őket; a 'Társadalom és önállóság' témában pedig, hogy ne rontson meg a siker.

3

### 2) Amikor az alkotó önmagával versenyez

Amikor valaki már létrehozott egy-két jó dolgot, felmerülhet benne a kérdés, hogy vajon tud-e még olyat, mint régen, képes lesz-e még utolérni saját magát. Láttuk az egyműves alkotókat, hogy bizony vannak, akiknek ez nem sikerül.

4

### 3) Ködösítés, miszticizálás

Mit értek ezek alatt? Azt, amikor a művelői nagy dolognak tűntetnek fel valamit – pedig (annyira) nem is az. Történhet ez a **tudományban**, például amikor egy munka a tudományoskodó nyelvezete, módszerei, a formális kinézete miatt értelmesebbnek, igazabbnak, jelentékenyebbnek tűnik, mint valójában; és a **művészetben** is, amikor miszticizálják az alkotást, már-már éteri hősöknek láttatva az alkotókat, β valami földöntúlinak állítva be az alkotásra való képességet.

5

Szó se róla, mint láttuk, bizonyos képességek valóban kellenek hozzá – ezek azonban *annyira* nem különlegesek. Lásd még a 'Tudomány' témában az objektivitás látszatát.

6

(Amiről itt beszélek tehát nem ugyanaz, mint a fentebb tárgyalt homályosság.)

7

\* \* \*

### Miért ködösítenek, miszticizálnak egyesek?

- **Mert az emeli a tekintélyüket, a szolgálataik iránti igényt.**

8



Nyilván, ha kiderülne, hogy amit csinálok, az nem is akkora kunszt, akkor kevésbé néznének fel rám, kevésbé érezhetném mások felett állónak magam, vagy akár el is tanulhatnák tőlem a dolgot. Illetve bizonyos tudományos körökben el is várják, hogy az ember munkája kellően tudományos kinézetű legyen, kellően ki legyen dekorálva képletekkel, stb...., akkor is, ha a vizsgálat tárgya ezt nem indokolja.

Lásd ehhez az 'Iparizált világunk' témában a technika felértékelődését, a puhább, egyszerűbb módszerek lebecsülését; illetve az 'Egyszerűség és bonyolultság' témában, hogy akik a bonyolultságból élnek, azoknak érdekük fenntartani azt.

• **Elleplezendő, hogy maguk sem értik igazán, amit csinálnak.**

Mint amikor a „tudós” ködösít, aki a zsargont, a képleteket úgy-ahogy megtanulta használni, de nem igazán érti azok működését, illetve a jelenségeket sem, amelyekre alkalmazza azokat.

• **Vagy mert maguk is elhiszik a dolog misztikusságát.**

Mint a **hiú alkotó**, aki túldimenzionálja a tehetségét; vagy mint az **irodalomtanár**, aki nem igazán tudja elképzelni, hogy ott ülhet az osztályban a következő József Attila, azt hiszi, hogy ezekhez a megdicsőült alakokhoz hasonló csak „odaát” létezhet.

\* \* \*

A ködösítés egyik jellemző eszköze a **tudományoskodó nyelvezet**. Például, amikor azt mondják, hogy „érthető, hogy az emberek vágynak a szexre, hiszen az az agyban fokozott endorfin felszabadulással jár” – ami nem mond többet annál, hogy azért vágynak rá, mert az jó érzés. Hasonlóan egy közgazdász is elszütheti, hogy „a forgalmazott mennyiség ár szerinti deriváltja negatív”, amit szintén el lehetett volna intézni annyival, hogy minél drágább valami, annál kevesebb fogy belőle. Lásd még az 'Érdekes gazdasági jelenségek' témában a reklámokban alkalmazott tudományoskodást.

Itt említhető továbbá a különböző **divatos, felkapott kifejezések (buzzwords)** puffogatása is, melyekre az emberek felkapják a fejüket, a mondanivalónk kurrensebbnek, magunk pedig intellektuálisabbnak, kifinomultabbnak tűnünk. Példák: kézműves (élelmiszerek), holisztikus, szinergia, felhőszolgáltatás, big data.

\* \* \*

Valamint ne feledkezzünk meg arról sem, **amikor „feltalálják a spanyolviaszt”**, vagyis amikor valamilyen közismert jelenséget, közkeletű igazságot öltöztetnek tudományos köntösbe. Példa erre az úgynevezett „flow” jelenség, ami gyakorlatilag nem más, mint az önfeledség állapota.

(@@Ugye?) Tegyük hozzá, hogy valóban nem árt tudományosan vizsgálni az ilyesmit is – csak túl nagy újdonságnak nem kell beállítani.

**Lásd** végül ‘Az alkotás gyakorlata’ témában, hogy kerüljük a ködösítést.

## 2.3. Az alkotók változása

### 1) Az alkotással az alkotó maga is fejlődik.

Tanul az adott témáról, illetve általában az alkotásról, gyakorlatot, rutint szerez.

### 2) Alkotói korszakok

Az alkotók életműve gyakran nem egységes, elkülönülő szakaszokra osztható, az azokra jellemző témák, stílus alapján. Jó példa erre Picasso vagy David Bowie.

Sok alkotóra jellemző korszak a **kezdeti útkeresésé**, szárnypróbálgatásoké, melyek még nem túl profik, nem túl eredetiek – mígnem aztán „megtalálják a saját hangjukat”.

Az is érthető továbbá, hogy az alkotók, művészek leginkább annak kapcsán tudnak ihletetten alkotni, **amivel éppen szembesülnek az életükben**. Az alkotói korszakok így gyakran követik az alkotó életszakaszait. (Pl. a kezdeti kamaszos, szerelmes témák – vagy a kései β nosztalgia, az öregedés, az elmúlás által ihletett művek, stb...)

### 3) Jellemző tendenciák az alkotók művészetében \$B

Ahogy múlik az idő, gyakorta megfigyelhetők a következők:

- A kamaszos, szerelmes témáktól az elvontabb, társadalmi kérdések felé fordulás
- Kevesebb ötlet és játékosság
- Komolyodás-komorodás
- A technika kifinomulása

Illetve lásd itt a rutinról és a kifulladásról írtakat.

(@@Mit szóltok a tendenciákhoz?)

## 2.4. Egyebek

## 1) Lemondás

Hogy valaki alkothasson, különösen ha valami nagyot, forradalmi akar létrehozni, az jelentős lemondást, önfeladást követelhet tőle.

Nyilván azért, mert – hacsak nem nagyon híres valaki – nemigen lehet megélni belőle, különösen manapság, a növekvő verseny miatt. A forradalmi teljesítményeket illetően pedig azért is így van ez, mert a közönség, a pártfogók kezdetben nem tudják hova tenni azokat, nem értik meg, nem támogatják, sőt, lehet, hogy akiknek nem tetszik a felfordulás, még üldözik is őket.

Bár tegyük hozzá, hogy aki így is alkot, azt jelentős mértékben kárpótolja az alkotás öröme, persze hiszen másképp nem csinálná – viszont azt azért megenni mégse lehet; illetve az is benne van a pakliban, hogy idejében sikerül befutnia – garancia azonban erre sincs.

\* \* \*

((@Felírtam még olyat, hogy bizonyos alkotók annyira az alkotásnak élnek, nem törődnek másokkal, hogy azt már egoizmusnak nevezhető. Ehhez mit szóltok? Mennyire jellemző ez?))

## 3. Az alkotási folyamat jellemzői

### 1) A művészeti alkotás jellemzően egyszemélyes tevékenység.

Vagyis, egy könyvnek általában egy írója van, egy festménynek egy festője, és így tovább – ami nagyban elősegíti a koncepció és a mű egységességét.

Az sem ritka **azonban**, hogy összeáll például egy szövegíró és egy dalszerző, egy rendezőpáros, illetve a filmeket rendszerint egész, népes csapatok készítik. (Valamint képek, zenék, β egyebek gyártásánál sem ismeretlen az iparszerűség, különösen, hogy a mester csak a fő motívumokat vázolja fel, a többit meg az inasokra hagyja.)

Mindazonáltal egy filmes csapat élén is ott van a rendező, aki az egészet összefogja, aki egy személyben elképzei, meghatározza, hogy milyen legyen a film.

((@Ezt az utóbbiban csak nagyjából merem kijelenteni, mert nem tudom biztosan, hogy a rendező mennyire beszélhet bele pl. a fényképezésbe, a hangba stb..., hogy tényleg abszolút hatalma van-e a film minden aspektusa felett. Aki tudja ezt, írja meg, legyen szíves. A másik kérdésem pedig az, hogy más, „egyenrangúbb” társulásoknál, mint pl. a szövegíró-dalszerző, mennyire jellemző az, hogy mégiscsak van egy „főnök”.))

### 2) A tökéletesre törekvés

Tökéleteset az ember elsősorban **saját magának** akar alkotni – illetve a **múzsájának**, akire benyomást szeretne tenni, akinek örömet akar szerezni, aki iránt mély érzéseket táplál, melyek inspirálják.

Amikor viszont valaki másnak dolgozik, pénzért, akkor kevésbé szívügye a minőség, rendszerint elég, ha a megrendelő rábólint. Ily módon, amikor az ember saját magának alkot, azt gyakran nehezebb félretennie, rácsuknia az ajtót – annak ellenére, hogy nincs főnök, nincs megrendelő. Lásd még ehhez ‘Az alkotás gyakorlata’ témában, hogy tudni kell azt mondani a művünkre, hogy kész van.

### 3) Az alkotóerő, inspiráció, ihlet forrásai

#### ○ Az alkotás, önmegvalósítás, teljesítés vágya

Az embert sokféle motiváció mozgatja, melyek közül ezek ösztönzik alkotásra a legközvetlenebbül. A motivációról bővebben lásd a ‘Forma, öntudat, motivációk és érzelmek’ témában. Lásd továbbá ‘A boldogság forrásai’ témában az egyszerű dolgok örömet, azon belül az alkotást és esztétikát.

#### ○ Érzések, érzelmek

Alkotásra ösztönözhet egyfelől a **boldogság**, különösen az áhítat, a szépség megélése, a szerelem; gondoljunk csak a millió szerelmes versre, dalra.

Másfelől, a **szenvedés** is az alkotóerő jelentős forrása; illetve az alkotás sokaknak segít enyhíteni a fájdalmat, feldolgozni a negatív élményeket, orvosolni az aggodalmakat: ez **az alkotás terápiás hatása**. Lásd a ‘Problémák’ témában, hogy azok megtermékenyítik a művészetet, de akadályozzák is az elmélyülést.

#### ○ Kíváncsiság, játékoság

A tudományos alkotásra vonatkozólag is.

#### ○ Mások művei

Az alkotók gyakran egymás műveiből merítenek ötletet, inspirációt.

#### ○ Mások érdeklődése, elismerése a munkánk iránt

#### ○ Becsvágy

No és persze sokak számára az is fontos hajtóerő, hogy híressé, elismerté váljanak.

**Lásd** még ennek kapcsán az ‘Ember, társadalom és család a modern világban’ című témában, hogy mik ösztönzik munkára az embert.

## 4. Eredetiség

### Eredetit nehéz, és egyre nehezebb alkotni.

Eredetit alaptól is nehéz alkotni, nyilván, mert valami újat kell kitalálni hozzá, nem elég a már látott dolgokat reprodukálni; illetve lásd ‘Az emberek gondolkozása’ témában az eredetiség hiányát. Ráadásul, ahogyan egyre több mindent alkottak már meg, egyre nehezebbé is válik találni valami újat.

Alább ezt a kérdést bontjuk ki a tudományra és a művészetre vonatkozólag.

#### 4.1. Tudomány

##### 1) Fogynak a felfedezhető dolgok

Különösen a jelentősek. Gondoljunk vissza a felvilágosodás korára, amikor még bármerre fordult egy természettudós, nagy jelentőségű, feltáratlan titkok tömkelege várta az függvényanalízistől a mozgástörvényekig, a kémiai elemektől az evolúcióig, a fénytantól a csillagokig és galaxisokig. Manapság ehhez képest a morzsák maradtak – illetve ami jelentős megválaszolatlan kérdés még maradt, az igen nehezen hozzáférhető. (Pl. hogy honnan van a világ, mi az elme, milyenek az elemi részecskék.)

**Miért van ez? Egyfelől**, mert természettől fogva korlátos a törvények, jelenségek száma, ha felfedezünk egyet, kevesebb ismeretlen marad. **Másfelől** pedig a lehetőségeink korlátossága is határt szab a további megismerésnek; pl. fizikai vagy gazdasági okokból nem tudunk akármekkora részecskegyorsítót építeni, az agyat sem tudjuk tetszőleges módon tanulmányozni, stb... Lásd ehhez az ‘Elvarratlan szálak’ témában a tudomány határait és a fejlődés lassulását.

##### 2) Következmények

- Egyre szűkebb területeket kell egyre mélyebben ismerni, hogyha valaki találni akar valami újat.

Valamint:

- Egyre kevésbé elég a ráérzés, egyre több módszeres munkára van szükség.
- Egyre kevésbé lehet egyedül boldogulni, egyre inkább a kutatócsoportoké a terep.
- És hogy mihez kezdhet ilyen körülmények között a kutató:

Kutatja a megmaradt marginális kérdéseket, megírja ugyanazt a könyvet a fontos kérdésekről, amelyet már húszan megírtak előtte, illetve, hogy empirikus, gyakorlati problémák mindig vannak újak, amikkel lehet foglalkozni. Lásd ezt a 'Tudomány' témában; illetve szintén ott az iparizált kutatásról írtakat.

## 4.2. Művészet

### 1) Az alkotások véges száma

A művészetben sem végtelenek a lehetőségek:

- **A (megkülönböztethető) művek száma véges.**

Gondoljunk csak bele: mindenféle alkotást (írások, zenék, képek, stb...) lehet digitalizálni, lényegében egy számmá alakítani. Az (adott finomságú) digitalizációval egy véges számjegyből álló számot kapunk, amiből csak véges féle van; így például egy CD-n is véges féle hanganyag lehet, melyeknek ráadásul csak elenyésző töredéke nevezhető zenének – így az elképzelhető zeneművek száma is véges.

- **Egyedi, feltűnően különböző műből még kevesebb van.**

Mint említettem sok olyan mű van, melyből tizenkettő egy tucat, melyből, ha egyet hallottunk, lényegében az összeset hallottuk. Az elképzelhető zeneművek nagy része ilyen, illetve olyan, hogy csak lényegtelen részletekben tér el egy meghatározott műtől. Csak a maradék adja az egyedi, figyelemre méltó műveket. Lásd ehhez 'A minőség felismerése a művészetben' témában az egyediséget.

- **Műfajból, alműfajból még kevesebb van.**

Természetesen.

**Némi spekuláció:** nekem úgy tűnik, hogy mára **az összes fő zenei műfajt felfedezték már.** \$B (És talán azért mostanra jött el ez az állapot, mert egyfelől nem olyan régen szabadult fel a szellem a régebbi korok béklyóiból, másfelől pedig mostanra vannak meg az eszközeink, beleértve a számítógépeket is, hogy bármit meg tudjunk csinálni ezen a téren.)

Bizonyos újdonságok persze lehetnek még a zenében is, pl. új alműfajok (mondjuk új jazz vagy heavy metal irányzatok) – illetve más művészeti ágakban is jobban el tudom képzelni, hogy lesz még új a nap alatt. (Mert például a western is egy konkrét történelmi korszak gyermeke; vagy mert máshol az új technológiák még teremthetnek új lehetőségeket, különösen mondjuk az építészetben.)

Illetve, a mai világban nem igazán vannak már meghatározó irányzatok.

Mint amilyen például a beat (zene, irodalom) volt az 1950-es, 60-as években, a diszkó a 80-asokban, nem is beszélve a fent említett, még széleskörűbb barokkról régebben. Ez annyiból nem meglepő, hogy eddig, amikor jött valami új, az hirtelen sokak érdeklődését felkeltette, mindent elárasztott – ha viszont már nincsenek újdonságok, nincs meg ez a kezdőlöket, lelkesedés sem, csak a meglévő dolgok kavarnak.

Lásd ezek kapcsán 'A kultúra és az ember' témában a kulturális felvirágzás tényezői között az új lehetőségeket, ötleteket, eszközöket, illetve a modernitással megnyílt lehetőségeket, és azok kimerülését.

## 2) Az alkotók nehezebb helyzete, elkedvetlenedése

A kevesebb megalkotható, felfedezhető dolog pedig könnyen elveheti az új dolgok megalkotására, felfedezésére vágyók kedvét, egyre nehezebb dolguk van a kreatívoknak, zseniknek.

Mert vélhetőleg ma is él közöttünk néhány Picasso és Einstein – csak épp a körülmények változtak meg, ők már nem tudnak akkorát gurítani, nem is lesznek olyan híresek. Illetve lásd 'A kultúra és az ember' témában a növekvő versenyt a művészetben, mely szintén nehezíti a művészek helyzetét.

A mérleg másik serpenyőjében **azonban** ott van, hogy a sok felfedezett, megalkotott dolog mind megvan, a mai kor embere több mindent tudhat, élvezhet, mint a régiek; különösen, tisztábban láthatjuk a teljes képet.

## 3) Az eredeti alkotások csökkenő számának további okai

Hogy manapság kevesebb az eredeti alkotás, annak azért más okai is lehetnek, mint hogy már nehéz újat találni. Benne lehet az is, **ha a mai alkotók** bizonyos okokból **már nem olyan jók**, mint a régiek; vagy hogy **a producerek, kiadók kevésbé mernek kockáztatni** az újdonságokkal, inkább maradnak a bevált formuláknál. Hogy a lehetséges magyarázatok közül melyik mennyire játszik szerepet, az kérdéses.

Lásd ehhez az 'Érdekes kulturális jelenségek' témában, hogy újítani kockázatos, illetve a szív, tehetség és minőség leértékelődését; 'A kultúra és az ember' témában, hogy talán az alkotók, a közönség is kevésbé igényesek, érzékenyek manapság, mint a kulturálisan termékenyebb időszakokban; valamint ugyanott a csillogó-villogó, könnyen fogyasztható, nem túl eredeti kulturális termékek újabb tapasztalható áradatát.

## 4) Az alkotók jobb és rosszabb művei

Bizonyos alkotókba több eredetiség szorult, másokba kevesebb, erre már utaltam, emlékezzünk az egyműves és többműves alkotókra. Másfelől senki sem alkot mindig jót, minden alkotónak, a jobbaknak is, vannak erősebb és gyengébb alkotásaik is.

Az némileg kérdés, hogy ő maguk mennyire vannak ezzel tisztában: valószínűleg eléggé – de nemigen szokták nyilvánosan elismerni, hangoztatni. Idézzük fel még itt a kezdeti útkeresés időszakát, amikor még az alkotó nem túl profi, valamint lásd a következő pontot a kifulladásról.

## 5) Kifulladás

Előbb-utóbb mindenből és mindenkiből kifogy a gőz. Különösen, akiknek folyamatosan produkálniuk kell magukat,

mint mondjuk a hivatásos humoristáknak vagy a TV sorozatoknak, azoknak nem könnyű tartaniuk a színvonalat.

### ○ **Az alkotók kifulladás**

Egy idő után a legtöbbekből elfogy az eredetiség, kifogynak a mondanivalóból, csak önmagukat ismétlik. Itt megint csak hivatkozhatók az egyműves és egyfunkciós alkotók – de még a kitartóan eredetiek sem bírják örökké. (Pl. Vangelis vagy ß Picasso)

Azért is, mert megöregednek, lelassulnak, miközben a rutin egy kerékvágásba tereli a agyukat; emlékezzünk az eredetiség és játékosság csökkenésének tendenciájára. (Bár ugye, az új életszakaszok új alkotói korszakokat is tudnak nyitni.)

Illetve még egy említést érdemlő jelenség: hogy **sok alkotónak vannak kedvenc témái**, a gondolataik, műveik elsősorban ezek körül forognak; ilyen például a Republic számaiban a halál. (@@Példák még?)

### ○ **Az alkotások kifulladás, felfújása**

Egyes **írások, filmek** jobbak lettek volna, ha rövidebbre fogják őket; gyakran pl. érezhetően csak azért mutatják be a szereplők magánéletét az akció mellett, hogy valamivel kitöltsék a másfél órát. Illetve szintén jellemző, hogy **sorozatok** nyújtanak tovább a kelleténél – nyilván nagyrészt kereskedelmi okokból. (Csillagok háborúja, Indiana Jones, Die Hard, Walking Dead) (@@Az írásokhoz, filmekhez viszont nekem csak nem túl közismert konkrét példák jutottak eszembe: Spirótól a Feleségverseny, vagy Kustoricától, azt hiszem, az Underground. Ötletek?)

## **6) Alkotások, műfajok előzményei**

A különböző alkotásoknak, műfajoknak gyakran vannak előzményei, olyanoknak is, melyek elsőre újak, eredetinek tűnnek.

Többek között a **Csillagok háborújában** is ott van a lovagi kortól, a keleti harcosszerűségektől és a csitól kezdve, a római történelmen és a II. világháborús egyenruhákön át a westernig és a Flash Gordon filmekig sok minden.

Vagy, természetesen a **rock and roll** sem a semmiből jött, köszönhetjük azt az afrikai zenei hagyományok és az európai hangszerek találkozásának Amerikában, illetve számos korábbi műfaj elemei is felfedezhetők benne, így a blues, a rhythm and blues, a country, a jazz, a gospel és a folk.

Valamint lásd fentebb, hogy az alkotók egymástól is merítenek.



## 5. Technika

### 1) Eredetiség és technika

Néhány megjegyzés e kettő viszonyáról:

- **A technikát lehet fejleszteni, az eredetiséget nem igazán; az eredetiség értéke**

Bár a technikához is kell érzék, de gyakorlással rendszerint jelentős fejlődést lehet elérni. Az eredetiséggel más a helyzet: bizonyos tippeket persze itt is lehet adni (pl. hogy az ember járjon nyitott szemmel), de a kreativitást, eredetiséget lényegesen kevésbé lehet megtanulni, ezek adottságok. Valamint ezek intelligenciával, tudással sem pótolhatók: sok okos ember van, akibe nem sok fantázia szorult, nincs nagy szíve. Ezért is van, hogy ha valakinek „papírja van róla”, attól még nem lesz jó alkotó, ezért is ritka és értékes dolog az eredetiség. (Ezzel együtt, ahogy az ‘Iparizált világunk’ témában írom, a jó iparos is nagy érték, a tartalom mellett a technika is fontos.)

- **A technika felértékelődése**

Fentebb már utaltam erre, itt most kiemelném két jellemző aspektusát: a technikai hozzáértés felértékelődését a beleérzéssel és a szívvel szemben, illetve az alkotások technikai kivitelezésének felértékelődését a tartalommal szemben.

- **Technika, eredetiség és tehetségek**

Lásd végül ‘A minőség felismerése a művészetben’ című témában, hogy amikor tehetségeket keresünk, akkor nem a technikai tökély számít, hanem az ígéretesség és az eredetiség, nem baj, ha egy zongoranövendék még mellékalimpál, ha látszik rajta, hogy fejlődőképes, hogy van szíve a zenéhez, zeneszerzéshez.

### 2) Rutin

A rutinnak (nem csak az alkotásban, hanem tágabban, pl. az autóvezetésben is), megvan **pozitív és negatív oldala**:

**Egyfelől** az ember kevesebbet hibázik, jobb technikával dolgozik, gyorsabban és kevesebb fáradtsággal el tudja végezni a munkáját.

Idézzük fel, hogy az alkotással az alkotó maga is fejlődik. Érdekes továbbá, hogy ha a rutinos ember megpróbál tudatosan odafigyelni, az kimondottan ronthat a teljesítményén.

**Másfelől** viszont nehéz lehet kitörni a rutinból, ha már rááll a kezünk, az agyunk valamire, azon nehéz változtatni – a rutin így az eredetiség kárára mehet, illetve megnehezítheti a változó körülményekhez való alkalmazkodást.

Emlékszünk, a kifulladásal kapcsolatban is emlegettem már a rutint; illetve gondoljunk a söfőrre, aki észre sem veszi az új táblát, és rutinból befordul ott, ahol már nem volna szabad.

### 3) Az alkotás technikai eszközei

Mint például a fényképezőgép, a számítógép vagy egy zongora. Miket lehet elmondani velük kapcsolatban?

- **A technikában segítenek, hatásosabbá teszik a műveket, így könnyebb formába önteni azokat – eredetiséget, szívet azonban nem adnak, nem pótolják ezeket.**
- **Sokan azzal becsmérlik az eszközök segítségével készült műveket, hogy így könnyebb megcsinálni azokat.**

Kétségtelen, hogy előnyt biztosítanak a használóiknak, például egy-két Photoshop szűrővel valóban könnyen látványosabbá tudjuk tenni a fényképeinket – **egyrészt azonban** az eszközök szemet, szívet nem adnak; **másrészt** az elkészült mű az, ami számít, nem pedig, hogy hogyan készült, milyen nehéz volt megcsinálni; **harmadrészt** pedig az egyszerűbb eszközöket használókról is elmondható, hogy ők sem pusztá kézzel örökítették meg a pillanatot, hanem fényképezőgéppel.

- **Az eszközöket meg lehet venni.**

Ellentétben az eredetiséggel és a szívvvel. Lásd ehhez ‘A kultúra és az ember’ témában, hogy újabban minden eddiginél könnyebben elérhetőek az alkotás eszközei.

- **Az olcsóbb modellekkel, eszközökkel is sok mindent meg lehet csinálni, meg lehet tanulni.**

Nem kell például drága fényképezőgép ahhoz, hogy megtanuljunk megkomponálni egy képet, megtalálni a perspektívát, kiválasztani a megfelelő expozíciót és blendét; illetve ha a drágább optikától jobban is nézne ki a kép, a jó kompozíció, az eszköz hozzáértő kezelése bőven képesek kárpótolni némi homályért és zajért.

Ezen kívül a **számítógépek** ma már igen olcsók, és velük szinte mindenfélét: képeket, zenéket, stb... mondhatni profi minőségben alkothat bárki, aki egyébként képes rá. És még egy, ami lényegében ingyen művelhető: az **írás**.

Végül még két, kevésbé lényegi megállapítás az alkotás eszközeire vonatkozóan:

- **Használatbavétel előtt nem kell töviről-hegyire kitanulni őket.**

Persze nem árt kellően megismerkedni velük, de jobb nem halogatni magát az alkotást, amely majd örömet ad, fenntartja az érdeklődésünket, menet közben pedig tovább tanulhatjuk az eszközöket – különösen, hogy sok minden úgyis csak a gyakorlat során jön elő, akkor sajtítható el.

○ **Amikor maguk az eszközök érdekelnek valakit B**

Sokak számára az alkotás mellett, helyett az eszközök maguk, azok műszaki oldala, gyűjtése is érdekes, örömeiket lelik benne.



*Tudásod, tapasztalataid sokat segíthetnek a világ fontos dolgainak összegyűjtésében, hiszen minden bizonnyal sok olyanról tudsz, sok olyat tapasztaltál, amit én nem. Küldd el tehát a véleményed, meglátásaid!*

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

*Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.*

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

